

Austatud minister Heidy Purga,

Pöördume Teie poole selgitustaotlusega seoses SA Sakala Teatrimaja (edaspidi Sihtasutus) poolt hallatava Sakala 3 teatrihoone (edaspidi Teatrimaja) ruumide rentimisel ilmnenud võrdse kohtlemise printsiibi mitte rakendamise ja VAT Teatrile nimetatud ruumide rendil erisoodustingimuste kohaldamisega.

Kultuuriministeriumis 6. jaanuaril toimunud erateatrite ja ministri kohtumisel ilmnis teatrijuhte šokeerinud fakt, et võrreldes teiste erateatritega on VAT teatril võimalik rentida Teatrimaja ruume ligikaudu paarikümnekordse hinnavahega ehk kui teistele erateatritele rakendub Sihtasutuse statuudi hinnakirja järgi suure saali rendil hind **440 eurot ühe päeva** eest, siis VAT teatrile on rakendatud hind **1200 eurot ühe kalendrikuu** eest. Sealjuures on vastavalt nendega sõlmitud lepingule garanteeritud VAT teatrile nimetatud saali saadavus kogu kalendriaastast üheksaks kuuks ja neile rakenduv rendihind sisaldab lisaks teatrisaalile ka proovisaali, kontoriruumi, töökoda, ladu ja garderoobe, milliste kasutamise võimalus puudub ülejäänud erateatritel kas täielikult või on võimalik vaid äärmiselt piiratud kujul ja lisatasu eest. Lisaks ei rakendata VAT teatrile ruumide rendi osas kogu nende rendiperioodi vältel kohustust ega piiranguid proovi- ja etenduspäevade arvu suhtes ja neil on vaba voli kasutada ruume oma parima äranägemise järgi sättides ise oma proovi- ja mängukalendrit (võimalus, mis puudub teistel Teatrimajas ruume rentivatel teatritel, kuna nad on sõltuvuses VAT teatrist ülejäävatest aegadest).

Kalendriaasta lõikes ülejäänud kolmeks kuuks on võimalik suurt saali rentida nn. *nobedate näppude* vóoruu võitjatel läbi ajastatud broneerimissüsteemi ja saali rentimisel rakendub range statuut, mis oma ajaliste piirangutega teeb finantsiliselt ebamõistlikuks uuslavastuste väljatoomise kättesaadud rendiperioodil. Nimetatud statuuti rakendatakse ka Teatrimaja kammersaalis, mida saab küll rentida läbi broneerimissüsteemi aastaringelt, aga kus on võimalik uuslavastusi välja tuua vaid mahukaid trahve makstes, kuna teatripraktikale mittevastav statuut ei võimalda limiteeritud aja jooksul peaproovide töörahu ega esietendust (21-e päeva jooksul peaksid toimuma nii peaproovid kui viis esimest etendust) ja tasuda tuleb saalirendil etenduse hinda ka nende päevade eest, mis on tegelikult hädavajalikud peaproovide läbiviimiseks. (2024.a. maksime muuhulgas trahvi lavastuse "Surematud" väljatoomisel 3290 eurot ja lavastuse "Passijad" väljatoomisel 1645 eurot, mis on kokku praktiliselt kogu VAT teatri aastane rendisumma. Tähelepanuväärne on, et "Passijad" on Viljandi näitlejatudengite diplomilavastus ja mõlema puhul me taotlesime võimalust trahvi mitte maksta, et praeguses majandusolukorras niigi madalate eelarvete ressursid suunata pigem lavastuste kunstiliste ideede teostamise teenistusse).

Kehtestatud statuudiga on Sihtasutus loonud olukorra, kus väiketeatrid maksavad tühjade etenduspäevade eest kahe päeva jooksul summa, mida teine samadel alustel tegutsev erateater maksab kogu kuu eest samasid (või ka rohkemaid) ruume rentides kardinaalselt erinevatel ja märkimisväärselt soodsamatel tingimustel.

Kokkuvõttes soodustab riik meie nägemusel põhjendamatult ja ülimalt ebavõrdsetel tingimustel ühe erateatri tegutsemist teiste ees ehk võimaldab VAT teatril kasutada konkursiväliselt Teatrimaja ruume praktiliselt tasuta, sealjuures 80% ulatuses kogu majas saadavalolevatest ruumidest ja 75% ulatuses ühest kalendriaastast. Tugevaks lisaargumendiks ebavõrdsuse mittemõistmisel on asjaolu, et samal ajal kehtib nii VAT-ile kui teistele erateatritele täpselt ühesugune riiklik tegevustoetuse maksmise kord.

Aastaringiselt vabalt sümboolse summa eest kasutada olevad proovi- ja lavaruumid võimaldavad välja tuua ja etendada riiklike toetuste saamise kriteeriumide täitmiseks vajaliku arvu lavastusi ja uuslavastusi oluliselt lihtsamalt, kui vabade ruumide saadavuse ja nende turuhindadega maadlevatel erateatritel see üldisemalt võimalik on. (Ka võimaldaks see kasutada rendirahast vabaks jäänud ressursse üleriigiliselt külalissetenduste andmiseks, kogudes sedasi omakorda riikliku toetuse veel ühe kriteeriumi täitmiseks vajalikke punkte.)

Ülatoodud olukorrast joonistub teiste väiketeatrite vaates välja skeem, mille kohaselt saab VAT teater tegutseda sellistel soodustingimustel teiste teatrite ressursside arvelt ehk ülejäänud teatritelt kasseeritav renditulu võimaldab Teatrimaja ülevalpidamist, mis tegelikkuses on VAT teatri käsutuses 80 protsendi ulatuses nii ruumide vaates kui ka ajaliselt. Riik on loonud pretsedenditu olukorra, kus ühte teatrit peetakse üleval teiste samaväärsete teatrite ressursside arvelt.

SA Sakala Teatrimaja strateegiline juhtimine toimub läbi Sihtuasutuse nõukogu, mille juhatuse esimees on kultuuriministeeriumi nõunik. Oleme Sihtasutuse poole korduvalt kirjalikult ja suuliselt pöördunud juhtides nõukogu tähelepanu ebavõrdsuse kohtlemisele (mille määratud ulatust me siiski käesoleva aasta alguseni aimata ei osanud), palunud nii selgitusi, kui teinud ettepanekuid Teatrimaja ruumide kasutamiseks võrdse(ma)tel alustel kogu teatrimaastikule. Senised Sihtasutuse nõukogu vastused on olnud sisulisse dialoogi laskumata valikulised ja ebamäärased.

Sihtasutuse erapooletust näitab ja usalduskriisi tekitab ka asjaolu, et statuudi järgi rakendatav hinnakiri on muutunud aastatega üha kallimaks ettekäändel, et Teatrimaja ülevalpidamiseks kuluv summa kasvab vastavalt inflatsioonile, samal ajal kui VAT teatri rendisumma on jäänud samale sümboolsele tasemele ja nendega varasemalt sõlmitud kokkulepet ei ole üle vaadatud.

Samuti ei ole õnnestunud sõlmida Sihtasutusega VAT teatriga sarnast pikaajalist rendikokkulepet kammersaali kasutusele võtmiseks, millise ettepaneku teater Ekspeditsioon tegi juba aastal 2022. Ettepanekust keeldumise üks argumente oli, et teatrisaalid peavad olema kättesaadavad kogu valdkonnale...

Sellise aastaid kestnud skeemi avalikuks tulek on tekitanud tugeva usalduskriisi teatripoliitika, ministeeriumi erapooletuse ja ka riiklike tegevustoetuste läbipaistvuse suhtes, arvestades, et Sihtasutuse nõukogu esimees on riikile tegevustoetuste töögrupi liige ehk siis ühelt poolt juhib riigi toetusteks vajalike kriteeriumide välja töötamist ja teiselt poolt loob ühele teatrile erisoodustingimusi nende kriteeriumide täitmiseks.

Väga keeruline on sellises situatsioonis leida motivatsiooni teatritegemise jätkamiseks ja hoida lootust, et teatrite keeruline rahastusskeem võiks töögrupi töö tulemusel muutuda läbipaistvamaks ja õiglasemaks.

Ülaltoodud informatsioonist johtuvalt teen ettepaneku muuta Teatrimaja ruumide kasutuskorda kehtestades võrdse kohtlemise printsiibist lähtuv ruumide kasutamise hinnakiri, mis rakendub kõigile valdkonnas tegutsevatele etendusasutustele võrdselt, kaasa arvatud VAT teater. Hinnakiri võiks lähtuda teistele erateatritele samadest tingimustest, millised on rakendatud VAT teatrile ja peaks kehtima tagasiulatuvalt alates 01.01.2024. Ettepanek on kooskõlas Sihtasutuse eesmärgiga luua võimalused Eesti teatrikunsti edendamiseks.

Lisaks palume Teil selgitada järgnevaid asjaolusid:

- Milline on seaduslik alus VAT teatrile Teatrimaja ruumide rendiks erisoodustingimustel?
- Millise arvutus- ja mõttekäigu tulemusena on riik jõudnud just selliste soodustingimuste ja hinnani, mida VAT teatri suhtes rakendatakse?
- Kuidas selgitate asjaolu, et Teatrimaja ruumide rendil VAT teatrile ei rakendata nende suhtes kasutustingimusi, millised kehtivad ülejäänud etendusasutustele vastavalt Sihtasutuse statuudile?
- Millistest kultuuri- ja teatripoliitilistest suundadest ja otsustest lähtuvalt eelistab ja soodustab riik VAT teatri tegevust nõndapalju suuremahuliselt võrreldes teiste erateatritega?
  - Kuidas on edaspidi tagatud teatrite riikliku rahastamissüsteemi väljatöötamisel erapooletus ja läbipaistvus kogu valdkonna vaates?

Täname ministrit olukorraga tutvumisele pühendatud aja eest ja palume vastata selgitustaotluses esitatud küsimustele ning ettepanekutele kirjalikult.

Lugupidamisega,

Lauri Lagle

Kunstiline juht
Teater Ekspeditsioon